

Küreselleşme Sürecinde Ticari ve Finansal Açıklığın Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği*

Hasan Alp ÖZEL**

Özet

Günümüzde küreselleşme kavramı sıklıkla dile getirilmektedir. Küreselleşme ekonomiden spora, siyasetten sanata hayatımızın her yönünü etkileyen dinamik bir süreçtir. Küreselleşme kavramı farklı yazarlarca kendi çalışma alanlarına paralel olacak şekilde tanımlanmış, dolayısıyla da küreselleşme kavramı geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Bu çalışmada küreselleşme ekonomik anlamıyla kullanılmıştır. Ekonomik küreselleşmenin en temel yapı taşı ise ticari ve finansal serbestleşme olmaktadır. Türkiye 1980’de ticari serbestleşmeye yönelik ve 1989’da finansal serbestleşmeye yönelik önemli adımlar atmıştır. Ülkelerin ticari serbestleşme seviyesi, ticari açıklık oranı ile finansal serbestleşme seviyesi ise finansal açıklık oranı ile ölçülmektedir. Çalışmada Türkiye’de uygulanan ticari ve finansal açıklık politikalarının ekonomik büyümeye etkisi 1991:1 ve 2010:4 dönemlerine ait üçer aylık ticari açıklık, finansal açıklık ve ekonomik büyüme verileri kullanılarak hesaplanmış ve bu politikaların ekonomik büyümeyi nasıl etkilediği incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Ticari serbestleşme, Ticari Açıklık, Finansal Serbestleşme, Finansal Açıklık, Ekonomik Büyüme

GİRİŞ

Küreselleşme en yaygın anlamıyla, üretim faktörlerinin, teknolojinin, mal ve hizmetlerin dolaşımı önündeki engellerin kaldırılması, serbest piyasa ekonomisi koşulları altında ülke ekonomilerinin giderek bütünleşmesi

* Bu makale Hasan Alp ÖZEL’in İstanbul Üniversitesi tarafından 2011 yılında Doktora derecesi verilmiş Küreselleşme Sürecinde Ticari ve Finansal Açıklığın Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Örneği adlı çalışmasının bir bölümüdür.

** Arş. Gör. Dr. Hasan Alp ÖZEL, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi İdari Bilimler fakültesi, İktisat Bölümü.

olarak tanımlamak mümkündür. Küreselleşmenin en önemli koşulu ticari ve finansal serbestleşme politikalarının uygulanmasıdır. Ticari serbestleşme ayrıca finansal serbestleşmenin bir ön koşulu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ticari serbestleşme genel olarak, ticaret akışını engellemeye yönelik hükümet müdahalelerinin değişmesini ifade edilmektedir.

Finansal serbestleşme, finans piyasalarının bütünleşmesi ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi olarak tanımlanmaktadır. Finansal serbestleşme hem küreselleşmenin bir unsuru, hem de küreselleşmeyi hızlandıran bir faktördür. Bir ekonominin finansal serbestleşme seviyesi, finansal açıklık oranı ile ölçülmektedir.

Bu çalışmada küreselleşme süreci içerisinde Türkiye’de uygulanan ticari ve finansal açıklık politikalarının ekonomik büyümeye etkisi zaman serisi ekonometrik modeliyle incelenmiştir.

1. KÜRESELLEŞME KAVRAMI

Küreselleşme her alandaki değişimi ifade etmek için kullanılan bir kelime haline gelmiştir. Küreselleşme, mesafenin daha az önemli hale gelmesi, dünyanın her alanda bütünleşmesini içeren bir kavramdır (Bozkurt 2000: 17-30). Küreselleşme, farklı kültürler, farklı coğrafyalar arasında bir bağ kurulması, iletişimin güçlenmesi ve dünyanın küçülmesidir (Giddens 1994: 64).

Devlet Planlama Teşkilatı’na (DPT) göre küreselleşme, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlardaki ortak değerlerin dünya çapına yayılmasını ifade etmektedir (DPT 2000: 3). Küreselleşme, bütün dünyadaki ekonomilerin ve toplumların bütünleşme sürecidir. Bu süreç birçok yönden hayatımızı etkilemektedir (WB 2002: 9).

Küreselleşme, üretimdeki kapitalist ilişkilerinin yayılması ya da dünya ekonomik sisteminde karşılıklı uluslararası bağımlılığın artması anlamına gelmektedir (Vandenbroucke 1998: 7). Bu bağlamda küreselleşme kavramı, ulusal olduğu kadar uluslararası politikaların şekillenmesinde de önemli bir rol oynamaktadır (Iversen ve Cusack 2000: 345-356).

Günümüz dünyasında diğer ülke ekonomileriyle bağlantılı olmayan bir ülke ekonomisi bulunmamaktadır. Ulusal ekonomiler, endüstrileri, hizmet sektörleri, gelir ve istihdam düzeyleri, hayat standartları gibi çeşitli yönleriyle ticaret ortaklarından etkilenmektedir. Bu etki uluslararası mal ve hizmet, girişimci, yatırım fonları ve teknoloji hareketliliğinden kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak, ulusal ekonomi politikaları, diğer ülke ekono-

milerinin etkisi göz önünde bulundurulmadan şekillendirilememektedir (Carbaugh 2005: 2-3).

Küreselleşme süreci ulusal sınırların önemini yitirdiği, işgücü, sermaye, mal ve hizmet dolaşımı önündeki engellerin kaldırıldığı bir süreçtir (Grant 1998: 4). Küreselleşme, mal, hizmet, sermaye, emek ve bilgi hareketliliğinin, sınırlar ötesine akışının hızlanması sürecidir. Dolayısıyla küreselleşme, yeni pazarlar veya mevcut pazarlara ucuz girdiler sağlanması gibi çeşitli fırsatlar da sunmaktadır (Jacoby 2010: 229). Küreselleşme, üretim ve finans yapısının ulusal sınırlardan bağımsız olarak evrensel bir nitelik kazanmasıdır (Bairoch ve Kozul-Wright 1996: 3).

2. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE EKONOMİK GELİŞMELER

Küreselleşmenin temel dinamikleri teknolojiye meydana gelen gelişmeler, politik gelişmeler, çokuluslu şirketlerin artması ve ekonomik gelişmeler olarak sıralanmaktadır. Çalışma konumuza paralel olarak ekonomik gelişmeleri ele aldığımızda, bu gelişmeleri artan ticari ve finansal serbestleşme olarak iki temel başlık altında toplamak mümkündür.

Ekonomik küreselleşme temel olarak iki farklı aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamalardan birincisi ticari serbestlik ikincisi ise finansal serbestliktir (Onur 2005: 129). Ticari serbestleşme, mal ve hizmet ticareti üzerindeki engelleme ve kontrollerin kaldırılması, uluslararası ticaretin serbest bir şekilde yapılmasını kapsamaktadır. Finansal serbestleşme ise finansal piyasaların üzerindeki kontrol ve sınırlamaların kaldırılarak, ulusal finans piyasalarının uluslararası piyasalara uyumlu hale getirilmesini kapsamaktadır (Dağdelen 2004: 6).

2.4.1. Ticari Serbestleşme Ve Ticari Açıklık İlişkisi

Küreselleşme süreci ile birlikte dünya ekonomisi hızlı bir ticari serbestleşme süreci içine girmiştir. Ticari serbestleşmenin dünya ekonomisindeki artan önemi ile birlikte, birçok ülke ticaret politikasını yeniden düzenlemiştir (Dar ve Amirkhalkhali 2003: 1761). Bu düzenlemelerle ülkeler, piyasalara daha az müdahaleci, daha fazla serbestlik tanıyan politikalara yönelmiştir (Christiansen ve Schindler 2009: 4).

Ticari serbestleşme ile genel olarak hükümet müdahalelerinden kaynaklanan, ticaret akışının engellenmesine yönelik ticaret politikalarının değişmesi ifade edilmektedir. Bu politika değişiklikleri iki temel gruba ayrılmaktadır. Bu gruplardan birincisi tarifeler, vergiler, ek ücretler gibi

değişkenleri kapsayan fiyat müdahalelerden ve ikincisi ise kotalar, lisans hakları, yasaklar, gibi tarife dışı engellerden oluşmaktadır (Li 2004: 560).

Ticari açıklık bir ülkenin ticari serbestleşme düzeyini ölçmek için kullanılan bir kavramdır. Ticari açıklığı ölçmek için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Tablo 1’de ticari açıklığı ölçmek için kullanılan temel yöntemlerin listesi gösterilmektedir.

Tablo 1: Ticari Açıklık Ölçütleri.

Ölçüm	Tanımlama
Ticari bağımlılık oranı	İthalat ve ihracatın GSYH’ya oranı
İhracatın büyüme oranı	Belirli bir zaman aralığında ihracatın büyüme oranı
Tarife ortalamaları	Basit ya da ağırlıklandırılmış tarife düzeyleri
Birikimli tarife oranları	Tarife gelirlerinin ithalata oranı
Nicel kısıtlamaların kapsamı	Nicel kısıtlamalara tabi malların yüzde değeri
Kara borsa primi	Dış sektör çarpıklıklarını gösteren döviz fiyatı geçerli kara borsa
Ticari eğilim endeksi	ithal edilen malların fiyatlarını ihraç edilenlere göre arttırdığında aynı oran dünya piyasaları ile karşılaştırılmaktadır
Sachs ve Warner İndeksi	Ticaret ile ilgili tarifeler, kota payları, karaborsa primi, sosyal organizasyonlar ve ihraç ürünlerindeki resmi kurumların ağırlığı gibi çeşitli birleşenlerin kullanılarak oluşturulan indeks
Leamer açıklık endeksi	Gerçekleşen ticaret akımı ve teorik modelde beklenen ticaret akımı arasındaki farkı tahmin eden endeks

Kaynak: Ogujiuba Kanayo Kingsley, Oji George Okechukwu, Adenuga Adeniyi, “Is Trade Openness Valid for Nigeria’s Long-Run Growth: A Cointegration Approach?”, p. 8, (Çevrimiçi) <http://129.3.20.41/eps/it/papers/0412/0412009.pdf>, 18 Ağustos 2010.

Squalli, Wilson ise ticari açıklığın ölçülmesine yönelik aşağıdaki tabloyu oluşturmuştur.

Tablo 2: Ticari Açıklık Ölçümü.

Ölçüt	Açıklama
$M_i/GSYH_i$	Yoğunluk; ithalatın i ülkesinin GSYH'sına bölünmesi.
$X_i/GSYH_i$	İhracat ticaret yoğunluğu; ihracatın i ülkesinin GSYH'sına bölünmesi
$(X + M)_i/GSYH_i$	Ticaret Yoğunluğu (TI); ihracat ve ithalatın i ülkesinin GSYH'sine bölünmesi
$(X + M)_i/2(GSYH + M)_i$	Uyarlanmış ticaret yoğunluğu; payda yeniden ihracat için ithalat oranının yüksek olduğu Singapur ve Hong Kong gibi dış faktörleri ele alabilmek için uyarlanmıştır.
$1 - [(X + M)_i/2GSYH_i] \times 100$	Uyarlanmış ticaret yoğunluğu ve dış faktörleri ele alabilmek için alternatif model
$(X + M)/rGSYH_i$	Reel ticaret yoğunluğu; Alcalá ve Ciccone (2004)'u takiple, payda reel GSYH'ya uyarlanmış satın alma paritesidir (Alcalá ve Ciccone 2004: 613).

Kaynak: Jay Squalli, Kenneth Wilson, **A new Approach to Measuring Trade**, (Çevrimiçi) http://www.business.curtin.edu.au/files/squalli_wilson.pdf, p. 22, 03 Ağustos 2010.

Ticari açıklığın derecesini ölçmek için farklı yöntemler kullanılsa da ticari açıklık derecesinin hesaplanmasında kullanılan en popüler yöntemlerden biri ithalat ve ihracat değerlerinin toplamının gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya (GSYH) bölünmesidir (Rose 2004: 213; Winters 2004: 8). En sık kullanılan bu yöntemde göre ithalat değeri ile ihracat değerleri toplamının GSYH'ya bölünmesi, ticari açıklık seviyesini göstermektedir (Alcalá ve Ciccone 2004: 613; Maria 2007: 4). Formül olarak ticari açıklık derecesi;

Ticari açıklık derecesi = [(ihracat + ithalat)/GSYH]x100 formülü ile hesaplanmaktadır (Aizenman 2008: 373; IMF 2010: 149; Quinn ve Toyoda 2008: 1418; Chanda 2005: 459; Desai vd. 2006: 1446; Klasra 2011: 225; Alesina ve Wacziarg: 1998: 315).

2.4.2. Finansal Serbestleşme ve Finansal Açıklık ilişkisi

Sermaye hareketleri 1970'li yılların başından itibaren özellikle gelişmiş ülkeler öncülüğünde hızla ilerlemiştir (Kastner ve Rector 2005: 484). Finansal piyasaların bütünleşmesi ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi olarak tanımlanan finansal serbestleşme, hem küreselleşmenin bir unsuru hem

de küreselleşmeyi hızlandıran bir faktör özelliği taşımaktadır (Durusoy 2000: 16).

Finansal serbestleşme, ulusal finans piyasalarını ayıran sınırların yok olması, finans piyasalarında mevcut çeşitli sınırlama ve kontrollerin kaldırılarak bu piyasaların uluslararası rekabete açılması, kurlar üzerindeki müdahalenin kaldırılması, uluslararası sermaye akımlarının ülkeye giriş ve çıkışındaki engellerin kaldırılması olarak tanımlanmaktadır. Finansal sistem, yatırımlarla tasarrufları buluşturmasından dolayı ekonomide önemli bir rol oynamaktadır (Jha 2003: 387).

Finansal serbestleşmeyi, sermaye hesabının serbestleştirilmesi, mali baskı politikalarının ve yabancı yatırımcılara yönelik sınırlamaların kaldırılması olarak tanımlamak mümkündür (Galindo ve Ordenez 2002: 2). Sermaye kontrolü, sermaye hareketlerini sınırlamak veya yönlendirmek olarak ortaya çıkan politikardan oluşmaktadır. Bu kontroller, vergiler, fiyat ya da miktar kontrolleri olabileceği gibi sermayenin uluslararası dolaşımına ilişkin yasakları da kapsamaktadır (Neely 1999: 15).

Dar anlamıyla finansal serbestleşme mevduat ve kredi faizleri üzerindeki sınırlamaların kaldırılması ve kredilerin hangi fiyattan kime verileceğinin piyasa işleyişine bırakılmasını ifade etmektedir. Geniş anlamda finansal serbestleşme ise dar anlamda finansal serbestleşmeye ilaveten objektif biçimde belirlenmiş kriterleri sağlayan bütün şirketlerin finans kesimine girişine izin verilmesi, bankalara kendi işlerini serbestçe yapabileme özgürlüğünün verilmesi, devletin finansal kurumların mülkiyetinden çekilmesi ve uluslararası sermaye hareketleri üzerindeki kontrollerin kaldırılmasını içermektedir. Bu bağlamda finansal serbestleşme ile ilgili olarak altı boyut belirmektedir (Williamson ve Mahar 2002: 15-16):

- Kredi kontrollerinin kaldırılması,
- Faiz oranlarının deregüasyonu,
- Bankacılık sektörüne veya daha geniş olarak hizmetler endüstrisine giriş serbestliği,
- Banka otonomisi¹,
- Bankalar için özel mülkiyet,
- Uluslararası sermaye akımlarının serbestleştirilmesi

---

1 Banka otonomisi kavramı, bankanın yöneticilerini ve çalışanlarını nasıl alacakları, çalışanlarının maaşları, bankanın hangi tür işlere yoğunlaşacağı gibi kararların bankaca belirlenmesi, bankaların kendi işleyişine karışılmaması anlamında kullanılmaktadır.

Finansal açıklık ülke vatandaşlarının yabancı varlık ve yükümlülüklerin elde etmesini ve yabancıların ulusal finans piyasalarında faaliyet göstermelerini kolaylaştırmaktadır. Esen, finansal açıklık politikalarını 4 temele dayandırmaktadır (Esen 2000: 5):

- Yerleşiklere yabancı finansal varlık tutma ve bulundurma izni verilmesi,
- Özel firmaların uluslararası finansal piyasalardan serbestçe borçlanmasına izin verilmesi,
- Yerleşiklere döviz cinsinden finansal işlem yapmak için izin verilmesi,
- Yabancıların yurtiçi piyasalarda serbestçe yatırım yapmalarına izin verilmesi.

Finansal açıklık bir ülkenin finansal serbestleşme düzeyini ölçmek için kullanılan bir kavramdır. Finansal açıklık politikaları aynı zamanda döviz kuru politikaları ve buna bağlı olarak ulusal para politikaları da etkilemektedir (Quinn ve Toyoda 2008: 1405). Özellikle gelişmekte olan ülkelerin hızlı bir biçimde dünya ekonomisiyle bütünleştiği ve bu anlamda finansal açıklıklarının arttırdıkları görülmektedir (IMF 2010: 15).

IMF, finansal açıklığın ölçümünü dış varlıkların ve dış borçların GSYH'ya oranı şeklinde tanımlamaktadır (Lane ve Milesi-Ferretti 2007: 231). IMF, 1950'den beri yayınlanmakta olan döviz düzenlemeleri ve döviz kısıtlamaları kistasları uygulanan "Annual Report on Exchange Arrangements and Exchange Restrictions" (AREAER) raporunda finansal açıklık endeksi geliştirmiştir. Chinn ve Ito, AREAER verileri ışığında yeni bir finansal açıklık endeksi geliştirmişlerdir. Yazarların geliştirdiği endeks dört temel değişken üzerine kurulmuştur (Chinn ve Ito 2008: 311):

- Birden fazla döviz kuru varlığını gösteren değişkenler,
- Cari işlemler üzerindeki kısıtlamalar,
- Sermaye hesabı işlemleri üzerindeki kısıtlamalar,
- İhracat kazancı üzerindeki kısıtlamalar

En genel yöntemiyle finansal açıklık;

$$\left[\frac{\text{Gayri safi özel sermaye girişi} + \text{gayri safi özel sermaye çıkışı}}{\text{GSYH}} \right] \times 100$$
 formülü ile bulunmaktadır (Aizenman 2008: 373; Buch vd. 2005: 754). Buch vd. yapmış oldukları çalışmada, finansal açıklığın ölçümü için alternatif metot olarak bankaların toplam yükümlüğündeki net yabancı yükümlülüklerin payını da kullanmışlardır (Buch vd. 2005: 754).

3. TİCARİ VE FİNANSAL AÇIKLIĞIN TÜRKİYE'NİN EKONOMİK BÜYÜMESİNE EYKİSİNİN EKONOMETRİK ANALİZİ

Ekonomi literatüründe, ticari açıklığın ekonomik büyümeyi desteklediğine yönelik genel bir görüş birliği bulunsa da, benzer bir görüş birliği finansal açıklık için bulunmamaktadır (Yapraklı 2007: 73). Çalışmanın ekonometrik uygulamasında ki temel amaç Türkiye'nin ticari ve finansal açıklık düzeyinin ekonomik büyümeyi ne şekilde etkilediğinin ekonometrik analizinin yapılmasıdır.

3.1. Kapsam ve Veri Seti

Çalışmanın kapsamı, diğer tüm değişkenler sabit kabul edildiğinde Türkiye'nin ticari ve finansal açıklık oranının ekonomik büyümeyi ne yönde etkilediğinin ortaya konulmasından oluşmaktadır. Söz konusu ilişkinin incelenmesinde Türkiye için 1992:1 ve 2010:4 dönemini kapsayan üçer aylık zaman serileri kullanılmıştır. Uygulamanın verileri üçer aylık zaman serilerini içeren Ticari Açıklık (TA), Finansal Açıklık (FA) ve GSYH'nın büyüme oranı olarak belirlenmiştir. Çalışmanın 1992:1'den başlamasının temel nedeni 1989'da 32 Sayılı Kararname ile finansal serbestleşmenin sağlandığı Türkiye ekonomisi için daha önceki üçer aylık dönemlerde düzenli verilerin bulunmayışından kaynaklanmaktadır.

Çalışmada kullanılan serilerin tamamı milyon ABD Doları cinsinden hesaplanmıştır. Ticari açıklığın hesaplanmasında literatüre uygun olarak $[(\text{ihracat} + \text{ithalat}) / \text{GSYH}] \times 100$ formülü, finansal açıklığın hesaplanmasında literatüre uygun olarak $[(\text{gayrisafi özel sermaye girişi} + \text{gayrisafi özel sermaye çıkışı}) / \text{GSYH}] \times 100$ formülü kullanılmıştır (Aizenman 2008: 373). Veriler TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi ve IMF International Financial Statistics'den derlenmiştir. Veri seti analizinde EViews 6 ekonometrik analiz paket programı kullanılmıştır.

3.2. Yöntem

Ticari ve finansal açıklığın GSYH'daki büyüme oranına etkisinin tahmininde her değişkenin zaman serisi özelliklerini incelemek için öncelikle serilerin durağan olup olmadıkları test edilmiştir. Zaman serisi analizinin sonuçlarının gerçekçi olabilmesi için verilerin durağan olması gerekmektedir. Durağan olmayan zaman serileriyle çalışılması durumunda sahte regresyon problemiyle karşılaşılabilen bu durumda ise elde edilen sonuç gerçek ilişkiyi yansıtmamaktadır (Yapraklı 2007: 74).

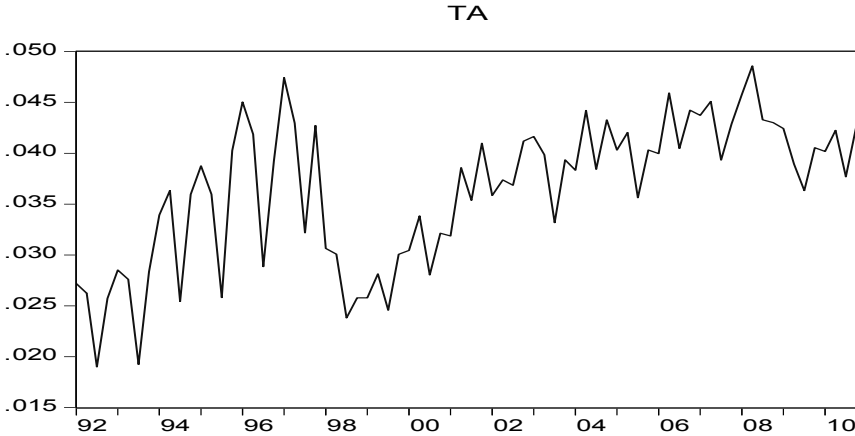

Zaman serisi uygulamasında, ilk olarak serinin karakteristik özellikleri incelenmiştir. Serinin durağanlık yapısı Augmented Dickey-Fuller (ADF) testiyle ortaya konulmuştur. Daha sonra değişkenlerin durağanlık yapıları gözönüne alınarak değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkiler eşbütünleşme testi yapılarak incelenmiş ve uzun dönem denge ilişkilerini gösteren denklem elde edilmiştir. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkileri ortaya koyabilmek için Granger Nedensellik Testi ve Vektör Otoregresif Modeller (VAR) Granger Causality/Block Exogeneity Wald Testleri kullanılmıştır. Kısa dönem denge mekanizmasının anlaşılmasına yönelik Hata Düzeltme Modeli (VECM) incelenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin VAR modeliyle incelenmesi sürecinde değişkenler arasındaki etki-tepki ilişkileri belirlenmiştir. Ayrıca değişkenlerin varyanslarındaki değişimlerin kaynaklarını anlamaya yönelik Varyans Ayrıştırması uygulanmıştır.

3.3. Değişkenler İçin Birim Kök Analizi

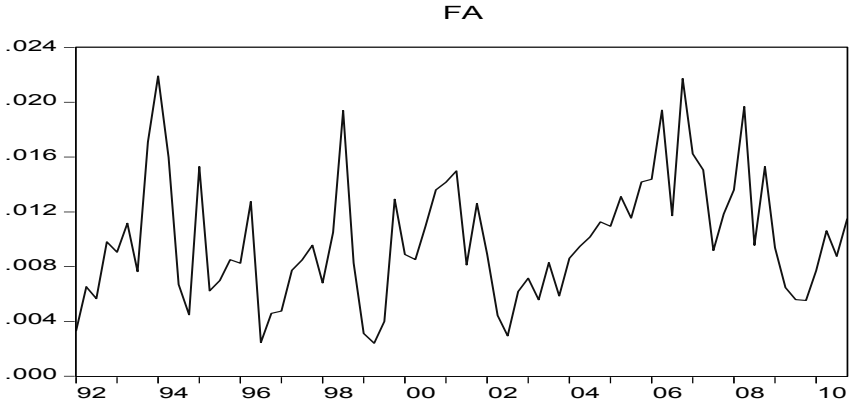
Değişkenlerin durağanlık testleri ADF birim kök testi kullanılarak yapılmıştır. Testin uygulanmasından önce grafik yöntemi ile değişkenlerin trend ve mevsimsellik özellikleri analiz edilmiştir.

Sekil 1: Ticari Açıklık İçin Zaman Serisi Grafiği.

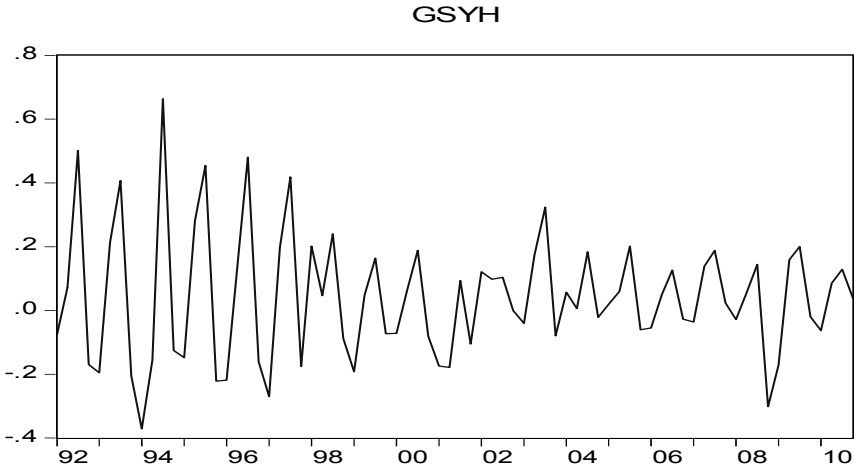
Ticari açıklık değişkeninin zaman serisini incelediğimizde 2001 krizi sonrasında yüksek bir ivme kazandığı görülmektedir. Kriz sonrası ekonominin ulaştığı yüksek büyüme oranı ve dünya ile artan ticari entegrasyonun sonucunda böyle bir gelişme yaşanmıştır.

Şekil 2: Finansal Açıklık İçin Zaman Serisi Grafiği.

Finansal açıklık değişkeninin zaman serisini incelediğimizde; yüksek bir volatiliteye sahip olduğu görülmektedir. Bu değişkenlik, 2006'dan itibaren daha yoğun görülmektedir. Bunun nedeni, küresel düzeyde artan likidite imkanlarının ve toplam sermaye akımlarındaki artışın Türkiye'yi de etkilemesidir.

Şekil 3: GSYH Büyüme Oranı İçin Zaman Serisi Grafiği.

GSYH serisi, hem varyansta hem de ortalamada durağan olmayan bir yapıya sahiptir. Serinin 1994 ve 2008 ekonomik krizlerinde ani inişler yaşadığı ve krizlerden etkilendiği görülmektedir.

Tablo 3: Değişkenler İçin ADF Durağanlık Test Sonuçları.

TEST	DÜZEY SEVİYESİ		BİRİNCİ FARK	
	ADF Test İstatistiği	Prob.Değeri*	ADF Test İstatistiği	Prob.Değeri*
DEĞİŞKEN				
Ticari Açıklık	0.2791	0.76	-3.768	0.00
Finansal Açıklık	-1.207	0.20	-11.991	0.00
Gayri safi yurtiçi hasıla	-1.679	0.08	-7.649	0.00
*MacKinnon (1996) one-sided p-values Değişkenler için durağanlık analizleri yapılırken seriler mevsimsel etkilerden arındırılmış, kriz ve politika değişim dönemleri istatistiksel anlamlılığa göre dikkate alınmış ve model seçiminde trend ve sabit bileşenleri anlamlı olmadığı için modele katılmamıştır. Gecikme uzunluğu seçiminde paket programın otomatik seçim kriteri baz alınmıştır.				

Değişkenlerin ADF durağanlık test sonuçlarına göre; ele alınan değişkenler Mac Kinnon %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeyleri için birinci farkta I(1) durağan çıkmıştır. Böylece, aynı mertebeden durağan bu seriler için uzun dönem-koentegrasyon ilişkisi Johansen koentegrasyon analizi ile incelenmeye uygundur sonucuna ulaşılmıştır.

3.4. Değişkenler için Koentegrasyon (Eşbütünleşme Analizi)

Eş-bütünleşme, durağan olmayan değişkenlerin doğrusal kombinasyonlarının uzun dönemde durağan olmasına, dolayısıyla değişkenlerin birbirleriyle eş-bütünleşmesine, zaman serileri arasındaki uzun dönem ilişkisinin modellenmesine ve tahmin edilmesine yönelik olarak kullanılmaktadır. Değişkenler arasında eş-bütünleşmenin bulunması gerçek bir uzun dönemli ilişki anlamına gelmektedir.

Değişkenler arasındaki koentegrasyon ilişkileri, ele alınan değişkenler birinci farkta I (1) durağan olduğundan tümü için gerçekleştirilmiştir. Koentegrasyon analizinde temel amacımız ticari açıklık ve finansal açıklık değişkenlerinin, GSYH büyüme oranı üzerindeki etkilerini görmektir. Analiz öncesinde uygun gecikme uzunluğunun mutlaka doğru bir biçimde belirlenmesi gereklidir. Bu nedenle Tablo 4’de farklı kriterler için uygun gecikme uzunluğu hesaplanmıştır.

Tablo 4: Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi Kriterleri Sonuç Tablosu.

İçsel Değişkenler: FGSYH FTA FFA						
Dışsal Değişken: C						
Örneklem: 1992Q1 2010Q4						
Gözlem Sayısı: 68						
Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	549.4159	NA	2.10e-11	-16.07106	-15.97314	-16.03226
1	581.1367	59.70965	1.08e-11	-16.73931	-16.34764	-16.58412
2	609.9947	51.77466	6.03e-12	-17.32337	-16.63794	-17.05178
3	636.8125	45.74808	3.58e-12	-17.84743	-16.86823*	-17.45944*
4	646.9261	16.36023	3.50e-12*	-17.88018	-16.60723	-17.37580
5	655.2720	12.76435	3.61e-12	-17.86094	-16.29423	-17.24016
6	658.2352	4.270527	4.39e-12	-17.68339	-15.82292	-16.94621
7	675.1023	22.82008*	3.58e-12	-17.91477*	-15.76054	-17.06120
* Ölçüte göre gecikme seçimi						
LR: LR test istatistiği						
FPE: Sonuç hata tahmini						
AIC: Akaike bilgi kriteri						
SC: Schwarz bilgi kriteri						
HQ: Hannan-Quinn bilgi kriteri						

Zaman serisi analizlerinde literatür incelendiğinde genellikle SC ve HQ kriterlerinin temel alındığı gecikme uzunluklarının kullanıldığı görülmüştür. Bu çalışma için her iki kriter de 3 gecikme için uygunluk göstermiştir.

Tablo 5: Ticari Açıklık, Finansal Açıklık ve GSYH İçin Johansen Koentegrasyon Test Sonucu.

Seriler: FGSYH FTA FFA*				
Gecikme aralığı: 1 to 3				
Hipotez		Trace	0.05	
No. of CE(s)	Özdeğer	İstatistik	Kritik Değer	Prob.**
None *	0.578636	107.2992	29.79707	0.0000
At most 1 *	0.356368	45.93681	15.49471	0.0000
At most 2 *	0.186467	14.65222	3.841466	0.0001
* denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level				
**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				
Unrestricted Cointegration Rank Test (Maximum Eigenvalue)				
Hipotez		Max-Eigen	0.05	
No. of CE(s)	Özdeğer	İstatistik	Kritik Değer	Prob.**

None *	0.578636	61.36237	21.13162	0.0000
At most 1 *	0.356368	31.28459	14.26460	0.0000
At most 2 *	0.186467	14.65222	3.841466	0.0001
* denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level				
**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				

* FGSYH, FTA, FFA sırasıyla GSYH, TA, FA'nın birinci farkını göstermektedir.

Tablo 5'de ticari açıklık, finansal açıklık ve GSYH için Johansen koentegrasyon test sonucuna bakıldığında; değişkenler arasında uzun dönem koentegrasyon ilişkisinin olduğu ve bu ilişkiyi sağlayan üç koentegrasyon vektörü olduğu görülmektedir. Tablo 4'de elde edilen bu uzun dönemli ilişkinin yönüne yönelik çıkarımlar yer almaktadır.

Tablo 6: Ticari Açıklık, Finansal Açıklık ve GSYH İçin Koentegrasyon Denklemi Sonucu.

Koentegrasyon Denklemi:		Log likelihood	651.2959	
Normalize Edilmiş Koentegrasyon Katsayıları (Standart Hatalar Parantez İçinde)				
FGSYH	FTA	FFA		
1.000000	-2.271247	10.35098		
	(2.96367)	(2.58921)		

Tablo 6'dan da anlaşıldığı gibi, uzun dönemde Türkiye'de GSYH ile ticari açıklık arasında pozitif, finansal açıklık arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Bu durumda finansal açıklık sabitken Türkiye'de ticari açıklıkta meydana gelen bir birimlik artış GSYH'nın büyüme oranını yaklaşık 2.2 birim arttırmaktadır. Benzer şekilde Türkiye'de ticari açıklık sabitken, finansal açıklıkta meydana gelen bir birimlik artış GSYH büyüme oranını yaklaşık 10.3 birim azaltmaktadır. Bu veriler ışığında uzun dönemde Türkiye ekonomisi için ticari açıklığın ekonomik büyümeyi desteklerken, finansal açıklığın ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediğini söylemek mümkündür. Finansal açıklık ile ilgili bulgular, (Tornell vd. 2004: 1-58; Hellmann vd. 2000: 147-165; Diaz-Alejandro 1985: 1-24) çalışmalarına paralellik göstermektedir. Ayrıca bulgular, finansal dışa açıklığın, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümesine olumsuz etkisine yönelik kabul edilen teorik ifadeyle de örtüşmektedir (Yapraklı 2007: 78).

3.5 Kısa Dönem İlişkilerin Analizi-Hata Düzeltme Modeli

Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin tespit edilmesinden sonraki adımı, eşbütünleşim regresyonlarından elde edilen hata düzeltme teriminin gecikmesini de açık olarak içerecek şekilde kısa dönem ilişkileri test eden VECM oluşturmaktır.

Engle ve Granger çalışmalarında değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olması halinde hata düzeltme mekanizmasının yazılabileceğini önesürmüştür (Engle ve Granger 1987: 251-276). Böylece uzun dönem dengeinde oluşacak bir sapmanın düzeltilebileceği ortaya atılmıştır. Regresyonda sapmaların düzeltilmesi, hata düzeltme terimi ile sunulmaktadır. Dolayısıyla, çalışmada kullanılan zaman serileri Granger Nedensellik Testi Vektör Hata Düzeltme Modeli temelli olmuştur. Bunun için Block Exogeneity Wald testi kullanılarak, değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi VECM Granger anlamında test edilmiştir. Tablo 7’de kısa dönem ilişkilerin analizi yer almaktadır.

Tablo 7: GSYH, Ticari Açıklık, Finansal Açıklık İçin Hata Düzeltme Mekanizması Sonucu.

Hata Düzeltme Mekanizması Katsayıları	D(FGSYH)	D(FTA)	D(FFA)
CointEq1	-3.633611	0.073831	0.073665
	(0.50952)	(0.02445)	(0.02658)
	[-7.13143]	[3.01927]	[2.77192]

Hata düzeltme katsayılarının ikiden fazla değişken olan modellerde istatistiksel olarak anlamlı olmaları dengeye ulaşmak için yeterli olmaktadır. Böylece kısa dönem ilişkilerin varlığı sözkonusudur. Değişkenler arasında hata düzeltme mekanizması sonuçlarına baktığımızda ise, hata düzeltme katsayılarının üç değişken için de anlamlı olduğunu görülmektedir. Uzun dönem dengeye ulaşma sürecinde tüm değişkenler üzerinden dengeye ulaşılacağı anlaşılmıştır.

3.6. Değişkenler İçin Granger Nedensellik Analizi

Nedensellik analizi; $y=f(y_{(t-1)}, x_{(t-1)})$ şeklinde verilen bir fonksiyonel yapı için bir (X) değişkenin geçmiş dönem değerleri, (Y) değişkenin gelecekteki değerlerini öngörmeye istatistiksel katkısının olup olmadığını araştırmak için kullanılmaktadır. Eğer (X) değişkenin gecikmeli değerleri, (Y) değişkenin gelecek değerlerini öngörmeye istatistiksel olarak anlamlı katkı sağlıyorsa, (X) değişkeni (Y) değişkenin Granger nedeni olmaktadır.

Nedensellik testi iki değişken arasında bir sebep-sonuç ilişkisinin olup olmadığını, eğer varsa ilişkinin yönünü test etmek amacıyla kullanılmaktadır. Granger nedensellik testi, kolay uygulanabilmesi sebebiyle en çok tercih edilen yöntemlerden biridir. Değişkenler arasındaki ilişkiler, Granger Nedensellik ve VAR Granger Causality/Block Exogeneity Wald nedensellik testleri çerçevesinde incelenmiştir.

Tablo 8: Granger Causality /Block Exogeneity Wald Test Sonucu.

Örnekleme: 1992Q1 2010Q4			
Gözlem sayısı: 71			
Bağımlı değişken: D(FGSYH)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(FTA)	4.103050	3	0.2505
D(FFA)	28.32174	3	0.0000
All	53.91261	6	0.0000
Bağımlı değişken: D(FTA)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(FGSYH)	6.181994	3	0.1031
D(FFA)	3.456599	3	0.3264
All	8.608712	6	0.1968
Bağımlı değişken: D(FFA)			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
D(FGSYH)	10.56764	3	0.0143
D(FTA)	14.95014	3	0.0019
All	17.96577	6	0.0063

Test sonuçları değerlendirildiğinde; GSYH için ticari açıklık bir granger nedeni değildir. Buna karşılık Finansal açıklık granger nedenidir. Ticari açıklık için, GSYH ve finansal açıklık birer granger nedeni değildir. Finansal açıklık için ise, hem GSYH hem de ticari açıklık granger nedeni olarak elde edilmiştir.

3.7. Değişkenler İçin VAR Analizi

Değişkenler arasındaki ilişkileri, etki tepki fonksiyonları ve varyans ayrıştırması teknikleriyle ortaya çıkarmak için VAR modeli kullanılmıştır. Bu bölümde değişkenler arasındaki ilişkileri vektörel bir sistem çerçevesinde inceleyerek, vektör otoregresif modellere göre değişkenlerdeki değişimlerin birbirlerine verecekleri tepkileri ve değişkenlerin varyanslarındaki değişimin kaynaklarının ortaya konulması hedeflenmiştir.

3.7.1. Değişkenler Etki-Tepki Analizi

Herhangi bir değişkenin maruz kaldığı şokların, hem değişkenin kendisi üzerinde hem de diğer değişkenler üzerinde çeşitli tepkilere veya duyarlılıklara sebep olması muhtemeldir. Değişkenlerin, bu şoklara karşı gösterdikleri dinamik tepkilerin nasıl oluştuğunu görmek, değişkenlerin davranışlarının sağlıklı bir şekilde yorumlanmasına olanak sağlamaktadır.

Etki tepki analizinde temel amaç bir değişkenin hata teriminde meydana gelecek bir standart sapmalık etkiye (şoka) karşılık diğer değişkenin vereceği tepkiyi dönemlere göre ortaya koymaktadır.

Tablo 9: GSYH Değişkeninin Diğer Değişkenlerden Kaynaklanan Bir Standart Hatalık Şoka Karşı Birikimli Tepkisi.

Süre	FGSYH	FTA	FFA
1	0.141263	0.000000	0.000000
2	-0.110903	0.027372	-0.015051
3	-0.043172	-0.034274	-0.007947
4	0.056581	0.022787	0.005834
5	0.078751	-0.014245	0.019023
6	-0.068284	0.024935	-0.013731
7	-0.042021	-0.028505	-0.008145
8	0.046800	0.025868	0.002588
9	0.062238	-0.015559	0.015515
10	-0.051701	0.017169	-0.009655

GSYH değişkeninin ticari açıklık ve finansal açıklık değişkenlerinden kaynaklanan bir standart hatalık şoklara karşı verdiği tepkileri incelediğimizde, ticari açıklıktan ve finansal açıklıktan kaynaklanan şoklara karşı artış ve azalış şeklinde istikrarlı olmayan tepkiler verdiği görülmektedir.

Tablo 10: Ticari Açıklık Değişkeninin Diğer Değişkenlerden Kaynaklanan Bir Standart Hatalık Şoka Karşı Birikimli Tepkisi.

Süre	FGSYH	FTA	FFA
1	-0.002890	0.002807	0.000000
2	3.59E-05	-9.94E-05	7.37E-05
3	0.000438	0.001436	-0.000309
4	-0.000538	5.81E-05	0.000144
5	-0.002539	0.001860	-1.94E-05
6	7.57E-05	0.000128	-2.01E-05
7	0.000178	0.001678	-0.000255
8	-0.000566	0.000151	0.000249
9	-0.002193	0.001540	-0.000126
10	-2.88E-05	0.000303	-5.08E-05

Ticari açıklık değişkeninin GSYH büyüme oranı ve finansal açıklık değişkenlerinden kaynaklanan bir standart hatalık şoklara karşı verdiği tepkileri incelediğimizde, GSYH'dan kaynaklı şoklara azalan, artan ve sonra yine azalan biçimde bir döngüde tepki verdiği, finansal açıklıktan kaynaklanan şoklara karşı bir artış bir azalış biçiminde istikrarlı olmayan tepkiler verdiği belirlenmiştir.

Tablo 11: Finansal Açıklık Değişkeninin Diğer Değişkenlerden Kaynaklanan Bir Standart Hatalık Şoka Karşı Birikimli Tepkisi.

Süre	FGSYH	FTA	FFA
1	-0.001346	0.000124	0.004773
2	-0.001040	-0.000662	0.000775
3	0.001080	0.001424	0.001723
4	-0.001274	-0.000630	0.001263
5	-0.000691	0.000165	0.002505
6	-0.000540	-0.000290	0.001440
7	4.25E-05	0.000830	0.001739
8	-0.000605	-0.000380	0.001833
9	-0.000889	0.000231	0.001782
10	-0.000315	-0.000142	0.001721

Finansal açıklık değişkeninin GSYH büyüme oranı ve ticari açıklık değişkenlerinden kaynaklanan bir standart hatalık şoklara karşı verdiği tepkileri incelediğimizde, GSYH'dan kaynaklı şoklara genellikle sabit bir eğilimde azalan biçimde bir döngüde tepki verdiği, ticari açıklıktan kaynaklanan şoklara karşı ise, sabit bir eğilimde çok az artış kaydeden tepkiler verdiği belirlenmiştir.

3.7.2. Değişkenler İçin Varyans Ayrıştırması

Herhangi bir değişkende meydana gelen değişmelerin kaynağını belirlemede kullanılan öngörü hatasının varyans ayrıştırması ile değişimlerin kaynağı belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 12: GSYH, Değişkenin Varyansındaki Değişimin Değişkenlere Göre Kaynakları.

FGSYH:				
Süre	S.E.*	FGSYH	FTA	FFA
1	0.141263	100.0000	0.000000	0.000000
2	0.186409	92.82352	2.156186	5.020293
3	0.195400	89.35916	5.038952	5.601888
4	0.205594	88.29159	5.780103	5.928312
5	0.220920	89.17305	5.421725	5.405225
6	0.232914	88.82078	6.023851	5.155369
7	0.239603	87.00673	7.107508	5.885763
8	0.247173	85.34355	7.774025	6.882424
9	0.255521	85.79110	7.645126	6.563779
10	0.261577	85.77142	7.726050	6.502528

* Standart hata

GSYH'nun varyansındaki değişiminin yaklaşık ortalama %89'u kendisinden kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, GSYH'nun oluşumunu sağlayan iç dinamiklerin etkisinden kaynaklıdır. Bu değişimin kaynağında, ticari açıklık değişkeninin ortalama %6 ve finansal açıklık değişkeninin ortalama %5 gibi çok az bir etkisi olduğu görülmektedir.

Tablo 13: Ticari Açıklık Değişkenin Varyansındaki Değişimin Değişkenlere Göre Kaynakları.

FTA:				
Süre	S.E.	FGSYH	FTA	FFA
1	0.004029	51.45366	48.54634	0.000000
2	0.004031	51.40900	48.55754	0.033455
3	0.004312	45.94783	53.50848	0.543687
4	0.004348	46.71650	52.63936	0.644141
5	0.005368	53.03373	46.54229	0.423976
6	0.005370	53.01226	46.56269	0.425051
7	0.005635	48.24856	51.16024	0.591198
8	0.005671	48.63621	50.58650	0.777287
9	0.006273	51.96399	47.36057	0.675437
10	0.006281	51.84076	47.47889	0.680343

Ticari açıklık değişkeninin varyansındaki değişimin yaklaşık ortalama %49.3'ü kendisinden kaynaklanmaktadır. Ticari açıklık değişkeninin varyansındaki değişimin yaklaşık %50 gibi önemli bir kısmı GSYH değişkeninden kaynaklanırken, %0.7 gibi küçük bir kısmı ise finansal açıklık değişkeninden kaynaklanmaktadır. Ticari açıklıktaki değişimlerin üzerinde GSYH değişkeni finansal açıklığa göre daha etkili olmaktadır.

Tablo 14: Finansal Açıklık Değişkeninin Varyansındaki Değişimin Değişkenlere Göre Kaynakları.

FFA:				
Süre	S.E.	FGSYH	FTA	FFA
1	0.004961	7.363231	0.062895	92.57387
2	0.005171	10.82787	1.697964	87.47417
3	0.005736	12.34284	7.546712	80.11045
4	0.006043	15.56385	7.888273	76.54788
5	0.006580	14.22781	6.715814	79.05638
6	0.006763	14.10281	6.539469	79.35772
7	0.007033	13.04723	7.441838	79.51093
8	0.007303	12.78737	7.173027	80.03960
9	0.007573	13.26938	6.762968	79.96765
10	0.007774	12.75733	6.451810	80.79086

Finansal açıklık değişkeninin varyansındaki değişimin yaklaşık ortalama %80.3'ü kendisinden kaynaklanırken, finansal açıklık değişkeninin varyansındaki değişimini GSYH değişkeni ortalama %13.2 etkilemektedir. Finansal açıklığın varyansındaki değişimini, ticari açıklık değişkeninden ortalama %6.5 etkilemektedir. Tablo 12'den de görüldüğü gibi finansal açıklık değişkeninin varyansındaki değişimde GSYH değişkeninin, ticari açıklık değişkeninden daha etkili olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Küreselleşme temel olarak, mal ve hizmetlerin, üretim faktörlerinin, teknolojinin dolaşımı önündeki engellerin kaldırılmasıyla, serbest piyasa ekonomisi altında ülke ekonomilerin giderek birbirleriyle bütünleşmesini ifade etmektedir.

Küreselleşme ile birlikte, dünya ekonomisi hızlı bir ticari serbestleşme süreci içine girmiştir. Ticari serbestleşmenin dünya ekonomisindeki artan önemi ile birlikte, birçok ülke ticaret politikasını yeniden düzenlemiştir. Bu düzenlemelerle ülkeler, piyasalara daha az müdahaleci, daha fazla serbestlik tanıyan politikalara yönelmiştir. Ticari ve finansal serbestleşme, küreselleşme sürecinin önemli bir unsurunu oluşturmaktadır. Ticari serbestleşme aynı zamanda finansal serbestleşmenin ön koşulunu oluşturmaktadır. Ticari serbestleşme ile birlikte ulusal piyasalar, daha rekabetçi piyasa koşullarına kavuşmaktadır.

Finansal serbestleşme, finansal piyasaların bütünleşmesi ve sermaye hareketleri önündeki engellerin kaldırılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda finansal serbestleşme hem küreselleşmenin bir unsuru, hem de küreselleşmeyi hızlandıran bir faktör özelliği taşımaktadır.

Ticari ve finansal açıklığın Türkiye'nin ekonomik büyümesine etkisi incelendiğinde, uzun dönemde, Türkiye'de GSYH ile ticari açıklık arasında pozitif, finansal açıklık arasında negatif bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Bu durumda finansal açıklık sabitken Türkiye'de ticari açıklıkta meydana gelen bir birimlik artış, GSYH'nın büyüme oranını yaklaşık 2.2 birim arttırmaktadır. Benzer şekilde Türkiye'de ticari açıklık sabitken, finansal açıklıkta meydana gelen bir birimlik artış GSYH büyüme oranını yaklaşık 10.3 birim azaltmaktadır. Bu veriler ışığında uzun dönemde Türkiye ekonomisi için ticari açıklığın ekonomik büyümeyi desteklerken, finansal açıklığın ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediğini söylemek mümkündür. Bu sonuç doğrultusunda uzun dönemde, Türkiye'nin dışı açılma sürecinde finansal açıklığın olumsuz etkisinin, ticari açıklığın olumlu etkisinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ticari açıklık, finansal açıklık ve GSYH değişkenleri arasında koen-tegrasyon ilişkileri bulunmuştur. Bu çerçevede, GSYH, ticari açıklık ve finansal açıklık değişkenlerinden hem kısa hem de uzun dönemde önemli düzeyde etkilediği sonucu çıkarılmıştır. GSYH için ticari açıklık bir granger nedeni değildir. Buna karşılık finansal açıklık granger nedenidir. Ticari açıklık için, GSYH ve finansal açıklık birer granger nedeni değildir. Finansal açıklık için ise, hem GSYH hem de ticari açıklık granger nedeni olarak elde edilmiştir.

GSYH'nun varyansındaki değişiminin yaklaşık ortalama %89'u kendisinden kaynaklanmaktadır. Bu değişimin kaynağında, ticari açıklık değişkeninin ortalama %6 ve finansal açıklık değişkeninin ortalama %5 gibi çok az bir etkisi olduğu görülmektedir. Ticari açıklık değişkeninin varyansındaki değişimin yaklaşık ortalama %49.3'ü kendisinden kaynaklanmaktadır. Ticari açıklık değişkeninin varyansındaki değişimin yaklaşık %50 gibi önemli bir kısmı GSYH değişkeninden kaynaklanırken, %0.7 gibi küçük bir kısmı ise finansal açıklık değişkeninden kaynaklanmaktadır. Ticari açıklıktaki değişimlerin üzerinde GSYH değişkeni finansal açıklığa göre daha etkili olmaktadır. Finansal açıklık değişkeninin varyansındaki değişimin yaklaşık ortalama %80.3'ü kendisinden kaynaklanırken, finansal açıklık değişkeninin varyansındaki değişimini GSYH değişkeni ortalama %13.2 etkilemektedir. Finansal açıklığın varyansındaki değişimini, ticari açıklık değişkeninden ortalama %6.5 etkilemektedir. Finansal açıklık değişkeninin varyansındaki değişimde GSYH değişkeninin, ticari açıklık değişkeninden daha etkili olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin ticari ve finansal açıklığının, ekonomik büyüme üzerine etkisinin 1992-2010 yıllarını kapsayan veri setiyle incelenmesinde, Türkiye'nin finansal dışa açıklığının ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkisinin, ticari dışa açıklığın ekonomik büyüme üzerindeki olumlu etkisinden daha fazla olduğu sonucu çıkmaktadır. Finansal kurumların, finansal serbestleşme politikalarıyla uyumlu hale getirilmesi, spekülâtif sermaye hareketlerine yönelik çeşitli düzenlemelerin getirilmesi, finansal açıklığın ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmadaki önemli unsurlar olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

AIZENMAN, Joshua, "On The Hidden Links Between Financial and Trade Opening", **Journal of International Money and Finance**, Vol. 27, Issue 3, 2008, pp. 372-386

- ALCALA, Francisco ve CICCONE, Antonio, "Trade and Productivity", **The Quarterly Journal of Economics**, Vol. 119, No. 2, 2004, pp. 613-646.
- ALESINA, Alberto ve WACZIARG, Romain, "Openness, Country Size and Government", **Journal of Public Economics**, Vol. 69, Issue 3, 1998, pp. 305-321.
- BAİROCH, Paul ve KOZUL-WRIGHT Richard, "Globalization Myths: Some Historical Reflections on Integration, Industrialization and Growth in The World Economy", **UNCTAD/OSG/DP/113, No:113**, 1996, pp. 1-32.
- BOZKURT, Veysel, "Küreselleşme Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar", **Küreselleşmenin İnsani Yüzü**, Ed. Veysel Bozkurt, I. Baskı, Alfa Yayınları, 2000, s. 17-31.
- BUCH, Claudia, DOEPKEİ, Joerg ve PİERDZİOCH, Christion, "Financial Openness and Business Cycle Volatility", **Journal of International Money and Finance**, Vol. 24, Issue 5, 2005, pp. 744-765.
- CARBAUGH, Robert, **International Economics**, 10th. Edition, United States of Amerika, Thomson South-Western, 2005.
- CHANDA, Areendam, "The Influence of Capital Controls on Long Run Growth: Where and How Much?", **Journal of Development Economics**, Vol. 77, Issue 2, 2005, pp. 441-466.
- CHİNN, Menzie ve ITO, Hiro, "A New Measure of Financial Openness", **Journal of Comparative Policy Analysis**, Vol. 10, Issue 3, 2008, pp. 309-322.
- CHRİSTİANSEN, Lone, SCHİNDLER, Martin ve TRESSEL, Thierry, "Growth and Structural Reforms: A New Assessment", International Monetary Fund, Research Department, **IMF Working Paper WP/09/284**, 2009, pp. 1-52.
- DAĞDELEN, İlhan, "Liberalizasyon", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Ankara Üniversitesi, S.B.F, 2004, s. 6, (Çevrimiçi) <http://www.insanbilimleri.com/ojs222/index.php/uib/article/viewFile/110/108>, 16 Aralık 2010.
- DAR, Atul ve AMİRKHALKHALİ Sal, "On The Impact of Trade Openness on Growth: Further Evidence from OECD Countries", **Applied Economics**, Vol. 35, Issue 16, 2003, pp. 1761-1766.
- DESAİ, Mihir, FOLEY, Fritz ve HİNES, James, "Capital Controls, Liberalizations, and Foreign Direct Investment", **Review of Financial Studies**, Vol. 19, Issue: 4, 2006, pp. 1433-1464.
- DIAZ-ALEJANDRO, Carlos, "Good-bye Financial Repression, Hello Financial Crash", **Journal of Development Economics**, Vol. 19, Issue 1-2, 1985, pp. 1-24.
- DPT, **Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT:2544-ÖİK:560, 2000.
- DURUSOY, Serap, "Finansal Serbestleşmenin Sorgulanmasının Nedenleri", **Dış Ticaret Dergisi**, Yıl:5, Sayı: 18, Temmuz 2000, s. 15-25.
- ENGLE, F. Robert ve GRANGER, Clive W.J., "Co-Integration and Error Correction: Representation, Estimation, and Testing", **Econometrica**, Vol. 55, No. 2, 1987, pp. 251-276.
- ESEN, Oğuz, "Financial Openness in Turkey", **International Review of Applied Economics**, Vol. 14, Issue 1, 2000, pp. 5-23.

- GALÍNDO, Arturo ve ORDONEZ, Alejandro Micco Guillermo, "Financial Liberalization and Growth: Empirical Evidence", **Inter-American Development Bank**, 2002, pp. 1-35.
- GIDDENS, Anthony, **The Consequences of Modernity**, UK, Polity Press, 1994.
- GRANT, Wyn, "Globalization, Comparative Political Economy and the Economic Policies of the Blair Government", **CSGR Working Paper No: 08/98**, 1998, pp. 2-24.
- HELLMANN, F. Thomas, MURDOCK, Kevin C ve STIGLITZ, Joseph E., "Liberalization, Moral Hazard in Banking, and Prudential Regulation: Are Capital Requirements Enough?", **The American Economic Review**, Vol. 90, No. 1, 2000, pp. 147-165.
- IMF, **World Economic Outlook October 2010 Recovery, Risk and Rebalancing**, World Economic and Financial Surveys, 2010.
- IVERSEN, Torben ve CUSACK, Thomas R., "The Cause of Welfare State Expansion: Deindustrialization or Globalization?", **World Politics**, Vol. 52, No. 3, 2000, pp. 313-349.
- JACOBY, Wade ve MEUNIER, Sophie, "Europe And The Management Of Globalization", **Journal of European Public Policy**, Vol. 17, Issue 3, 2010, pp. 229-317.
- JHA, Raghbendra, **Macroeconomics For Developing Countries**, 2nd Edition, Routledge Taylor&Francis Group, 2003.
- KASTNER, Scott ve RECTOR, Chad, "Partisanship and the Path to Financial Openness", **Comparative Political Studies**, Vol. 38, No. 5, 2005, pp. 484-506.
- KINGSLEY, Ogujiuba Kanayo, OKECHUKWU, Oji George ve ADENIYI, Adenuga, "Is Trade Openness Valid for Nigeria's Long-Run Growth: A Cointegration Approach?", p. 8, (Çevrimiçi) <http://129.3.20.41/eps/it/papers/0412/0412009.pdf>, 18 Ağustos 2010.
- KLASRA, Mustaq Ahmad, "Foreing Direct Investment, Trade openness and Economic Growth in Pokistan and Turkey: An Investigation Using Bounds Test", **Quality and Quantity**, Vol. 45, Number 1, 2011, pp. 223-231.
- LANE, Philip ve MİLESİ-FERRETTİ, Gian Maria, "The External Wealth of Nations Mark II: Revised and Extended Estimates of Foreign Assets and Liabilities, 1970-2004", **Journal of International Economics**, Vol. 23, Issue 2, 2007, pp. 223-250.
- Lİ, Xiangming, "Trade Liberalization and Real Exchange Rate Movement", **IMF Staff Papers**, Vol. 51, No. 3, IMF, 2004, pp. 553-584.
- MARİA, Bejan, "Trade Openness and Output Volatility", Munich Personal RePEc Archive, **MPRA Paper No. 2759**, 2007, pp. 1-39.
- NEELY, Christopher, "An Introduction to Capital Controls", **Federal Reserve Bank of ST. Louis Review**, 1999, pp. 13-30.
- QUINN, Dennis ve TOYODA, Maria, "Does Capital Account Liberalization Lead to Growth?", **The Review of Financial Studies**, Vol. 21, Issue 3, 2008, pp. 1403-1449.
- ROSE, Andrew, "Do WTO Members Have More Liberal Trade Policy?", **Journal of International Economics**, Vol. 63, Issue 2, 2004, pp. 209-235.

- SQUALLI, Jay ve WILSON, Kenneth, **A new Approach to Measuring Trade**, (Çevrimiçi) http://www.business.curtin.edu.au/files/squalli_wilson.pdf, p. 22, 03 Ağustos 2010.
- ONUR, Sara, "Finansal Liberalizasyon ve GSMH Büyümesi Arasındaki İlişki", **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi** Cilt: 1 Sayı: 1, 2005, s. 127-152.
- TORNELL, Aaron, WESTERMANN, Frank ve MARTÍNEZ, Lorenza, "The Positive Link Between Financial Liberalization, Growth and Crises", **CESIFO Working Paper No 1164**, 2004, pp. 1-58.
- VANDENBROUCKE, Frank, **Globalisation, Inequality & Social Democracy**, London, Institute For Public Policy Research (IPPR), 1998.
- WB, **Globalization, Growth, and Poverty: Building an Inclusive World Economy**, World Bank and Oxford University Press, 2002.
- WILLIAMSON, John ve MAHAR, Molly, **Finansal Liberalizasyon Üzerine Bir İnceleme**, Çev. Güven Delice, Ankara, Liberte Yayınları, 2002.
- WINTERS, Alan, "Trade Liberalization and Economic Performance: An Overview", **The Economic Journal**, Vol. 114, No. 493, 2004, pp. 4-21.
- YAPRAKLI, Sevda, "Ticari ve Finansal Dışa Açıklık ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Bir Uygulama", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi**, Sayı 5, 2007, s. 67-89.